

**ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»**

**МАТЕРІАЛИ
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених**

(5 листопада 2024 року)



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Збірник матеріалів
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Випуск 4
5 листопада 2024 року

Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2024 рік

Рекомендовано до друку Вченою радою університету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Педагогічний альманах «Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика»: збірник матеріалів IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (5 листопада 2024 року). Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2024. Вип. IV. 301 с.

Організаційний комітет:

- | | |
|----------------|---|
| Богущ А. М. | — дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова); |
| Бабчук О. Г. | — кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови); |
| Кавиліна Г. К. | — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар); |
| Булгакова О.Ю. | — доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології; |
| Левицька М.І. | — методист кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології |

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і представлених даних несе автор.

Технічне редагування матеріалів збірника — О.І. Кисельова.

<i>Новікова Н. В.</i> Психологічна характеристика міжособистісних стосунків дітей дошкільного віку.....	86
<i>Сторож В. В., Набухотна Н. М.</i> Педагогічні умови для розвитку навичок подолання агресивних проявів у дітей старшого дошкільного віку.....	92
<i>Плачкова К. М.</i> Розвиток адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.....	97
<i>Шевченко С. О.</i> Інтелектуальна готовність дитини до школи.....	105

Розділ II. Інноваційні методи та технології у просторі дошкільної освіти

<i>Булгакова О. Ю., Алексеенко В. В.</i> Ігрова технологія як сучасний засіб розумового виховання дошкільників.....	111
<i>Булгакова О. Ю., Балаклейцев О. О.</i> Наукові уявлення про розвиток творчих здібностей дітей у психолого-педагогічній літературі.....	115
<i>Булгакова О. Ю., Бойчук О. С.</i> Концепція емоційної сфери: теоретичний аналіз різних авторських підходів.....	122
<i>Булгакова О. Ю., Львов В. Ю.</i> Роль казкотерапії в розвитку емоційної сфери дошкільників: науково-практичний аспект.....	127
<i>Валлер К. М.</i> Освітньо-виховний потенціал природи у розвитку дітей від 2-4 років (на прикладі швейцарського лісового дитячого садка КлеверКідз).....	133
<i>Ковиліна В. Г., Довбиш М.-Н. О.</i> Інноваційні методи як засіб естетичного розвитку в закладах дошкільної освіти.....	143
<i>Кримова Н. О., Салагор О. С.</i> Педагогічні умови формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання.....	149
<i>Найда Р. Г., Димитрова К. І.</i> Впровадження педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського у сучасну дошкільну освіту: перспективи та виклики.....	155

думка, 1970-1980.

11. Слюсаренко Н. В. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках трудового навчання. *Педагогічний альманах : зб. наук. праць* / редкол. : В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. Вип. 18. С. 32-37.

12. Титаренко К.В. Напрямки формування художньо-творчих здібностей майбутніх вчителів технологій. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка: збірник*. Чернігів: ЧДПУ, 2010. Вип. 80. С. 91-94.

13. Ткаченко О. А. Основи самостійного вивчення курсу «Психологія»: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Хореографія». Кривий Ріг: КПІ ДВНЗ КНУ ТОВ ВВП «Інтерсервіс», 2015. 244 с.

14. Філософський енциклопедичний словник. URL: <http://slovedia.org.ua/104/53410/1085442.html>

КОНЦЕПЦІЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ РІЗНИХ АВТОРСЬКИХ ПІДХОДІВ

**Д.психол.н., проф. О. Ю. Булгакова
Магістрант О. С. Бойчук**

Емоційна сфера людини є багатогранним процесом гуманітарних (у тому числі психолого-педагогічних) і медичних досліджень.

Історично у вітчизняній та зарубіжній психології проблемі емоцій приділялася досить велика увага. У науковій літературі емоції сприймаються як: адаптивні механізми [5]; ядро особистості, з допомогою якого здійснюється контроль [7]. Позначено роль емоцій у взаємному регулюванні поведінки [8].

За теорією Р. Бар-Она «емоційний інтелект» включає в

себе вміння розпізнавати власні та чужі емоції, володіти ними, вміти їх регулювати [9].

З погляду психодинамічного підходу, діти мають у процесі розвитку навчитися справлятися з сильними емоціями, такими як тривога, соціально прийнятними способами. Акцент робиться на самих емоціях, потягах та конфліктах – кризах розвитку [6].

Представники теорій соціального навчання вважають, що поведінка дітей формується у вигляді заохочень, покарань і слідування рольовим моделям, тобто є зв'язок між поведінкою і середовищем [5].

З погляду когнітивного підходу до розвитку емоційної сфери дитини, когніції виступають організаторами її соціальної поведінки (через поняття, уявлення), які відіграють важливу роль в управлінні власною поведінкою. Так, наприклад, діти до 6 років здатні оцінювати, яка поведінка доречна дівчаткам і хлопчикам і відповідно до своєї оцінки прийняти або відкинути її [9].

Розгляд емоційної сфери неможливий без дослідження такого тісно пов'язаного з нею поняття, як почуття. У психологічному словнику «почуття» сприймаються як «психологічні дії, які відбиваються у формі переживань особистої значимості та оцінці зовнішніх і внутрішніх ситуацій для життєдіяльності людини». Також зазначається, що «почуття відображають індивідуальні взаємини особистості до себе і суспільства» [11].

Почуття є зміною емоційного регулювання, що відбувається на фоні психологічної ситуації. Найважливішою особливістю почуттів є індивідуальність [2]. При цьому почуття характеризуються спрямованістю, позитивним чи негативним ступенем зусилля і узагальненості.

У свою черга, К. Ізард акцентує увагу на головному елементі емоцій – психологічній експресії [11].

З погляду В. Вілюнаса в основі почуттів лежать переживання, які надають своєрідність та стимулюють особис-

тість до вчинків, мотивуючи їх [1]. На його думку, почуття – це мотивація особистості до дій. У цьому значенні почуття, з одного боку, є важелем, що використовується з метою регуляції дії, з іншого – вони виявляються на ранніх стадіях розвитку дітей.

Вивчення психолого-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що почуття у розвитку особистості грають велику роль, а саме є базою в формуванні емоцій. За допомогою узагальнення почуттів, що утворюються до предмета у різних варіантах, у людини з'являються та формуються відчуття [10].

Згідно з даними різних дослідників емоція являє собою процес, що виникає як відповідь на подію, що є значущим для людини, і включає три взаємодіючих між собою компонента:

- суб'єктивне переживання емоцій;
- фізіологічні процеси всіх систем організму;
- виразність рухів обличчя, рук, корпусу [9].

Таким чином, будь-яка емоція має власне значення, ресурси зовнішньої експресії та нейрофізіологічні властивості.

Серед емоцій К. Ізард виділив головні емоції, такі як: задоволення, здивування, зацікавленість, мука (туга), лют, ворожість, байдужість, страх, сором'язливість [11].

Емоції – це, передусім, сигнал людині у тому, який сенс відносно своїх потреб має певну дію, об'єкт чи людина [4]. Емоції це «психічний процес імпульсивної регуляції поведінки, заснований на чуттєвому відображенні значимості зовнішніх впливів, загальна, генералізована реакція організму на такі впливи» [8]. У свою чергу, сила та динамізм емоцій, що виявляються за допомогою чутливості, імпульсивності і інших якостей, представляють собою емоційну сферу людини.

Емоційна сфера особистості – це багатогранна споруда, куди, крім емоцій, входять багато інших емоційних явищ: емоційний тон, емоційний стан, емоційні властивості

особистості. І справді, важко уявити комунікації між людьми без емоційних проявів, оскільки людині властиво за допомогою емоцій виявляти своє ставлення до дійсності і до інших людей, що її оточують. Як наслідок, можна дійти висновку, що емоційна сфера складається з емоцій та інших емоційних явищ [8].

Л. Веккер виділяє ще одну складову емоційної сфери людини – емоційні процеси, під якими розуміє певний відбиток людини до дійсності [5]. Психолог пропонує двокомпонентну формулу емоцій, яка містить суб'єктивний та когнітивний компоненти. Суб'єктивний компонент – це відтворення стану суб'єкта-носія психічного процесу. Когнітивний компонент – психічне відтворення об'єкта емоції у вигляді інтелекту.

Автор розглядає емоцію, як парировання ставлення суб'єкта до об'єкта, і навіть як певне психічне відображення ставлення суб'єкта до об'єкту. Такий погляд на емоції визначає і підкреслює положення про роз'єднаність емоції від когнітивного компонента, що входить до її складу, психічно відтворює предмет емоцій. Двокомпонентність цілого емоційного явища є однорідністю двох моментів: з одного боку, певного змісту, з іншого – власне емоційного переживання, тобто тієї специфічної сторони, з якої даний предмет відображається суб'єктом.

Позитивні емоції є відображенням наявності мотиваційних стимулів, запропонованих людині задля досягнення необхідного результату, негативні – відображенням розбіжності мотиваційних установок людини і запропонованих йому мотиваційних стимулів [7].

У психології є інформаційна теорія емоцій. Відповідно до неї, зародження емоції є розбіжність між кількістю існуючої інформації і тим обсягом інформації, який необхідний для вирішення завдання, що стоїть перед людиною. Формула виражає чинники, які ведуть до походження емоції, – потреби та можливості її відшкодування на даний момент,

саме зараз, сьогодні [10].

Слід зазначити, що багато дослідників сходяться на думці, що різні люди можуть відчувати різні емоції у відповідь на емоційні подразники. Як наслідок має місце і різна психофізіологічна реакція людей на ці подразники. Це зумовлено різними характерами людей, які формуються у процесі життя під впливом різних психоемоційних чинників.

Таким чином, можна зробити висновок, що емоційна сфера особистості виступає: з одного боку, фактором становлення характеру людини, який, з іншого боку, – у певний момент своєї сформованості починає надавати вплив по зворотній зв'язку на всі сфери особистості і особливо на емоційну, оскільки її прояви очевидні та яскраво виражені за допомогою мови, емоцій та жестів, що відбивають характер людини більше, ніж її зовнішній вигляд.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аніщенко О. В. Глен Доман про ранній розвиток людського потенціалу. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*. Харків, 2010. № 27 (31). С. 209-215.

2. Батурина Г. І., Кузіна Т. Ф. Народна педагогіка в сучасному навчально-виховному процесі : посібник для педагога. Київ : Шкільна преса, 2003. 144 с.

3. Бондарчук О. Виховний потенціал народних казок. *Вісник післядипломної освіти*. 2010. Вип. 2(15). С. 17-23.

4. Дубровіна І. В. Діагностична та координаційна робота шкільного психолога. Київ : Просвіта, 2009. 148 с.

5. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

6. Замелюк М. Казкотерапія як психологічний метод у роботі з дітьми дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019, № 63, Т. 1. С. 41-44.

7. Засекіна Л. В. Засекін С. В. Психолінгвістична діаг-

ностика : навч. посіб. Луцьк : РВВ «Вежа» ВНУ ім. Лесі Українки, 2008. 188 с.

8. Кочарян О.С., Півень М.А. Емоційна зрілість особистості: дослідження феномену. *Збірник наукових праць. Психологічні науки*. 2012. Вип. 9. С. 140–144.

9. Кулагіна І. Ю. Вікова психологія. Розвиток дитини від народження до 17 років : навч. посібник. Харків : Педагогіка, 2008. 301 с.

10. Лавренова М. Казка як ефективний засіб збагачення морального досвіду дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції*. (26 жовтня 2017 р., Мукачєво). С. 75-77.

11. Молодушкіна І. Загадковий світ емоцій. Розвиток емоційної сфери дошкільників. Харків: Основа. 2011. 207 с.

12. Піроженко Т. О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 152 с.

РОЛЬ КАЗКОТЕРАПІЇ В РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДОШКІЛЬНИКІВ: НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Д.психол.н., проф. О. Ю. Булгакова
Магістрант В. Ю. Львов

У сучасних умовах дошкільна освіта приділяє значну увагу розвитку емоційної сфери дітей, оскільки емоції відіграють ключову роль у формуванні особистості. Емоційний інтелект визначає здатність дитини до спілкування, саморегуляції та соціальної адаптації. У цьому контексті казкотерапія постає як ефективний інструмент, що дозволяє дітям не лише засвоювати моральні норми, але й краще усвідомлювати та контролювати свої емоції. Казки, як культурний феномен, споконвіку використовувались для передачі дос-